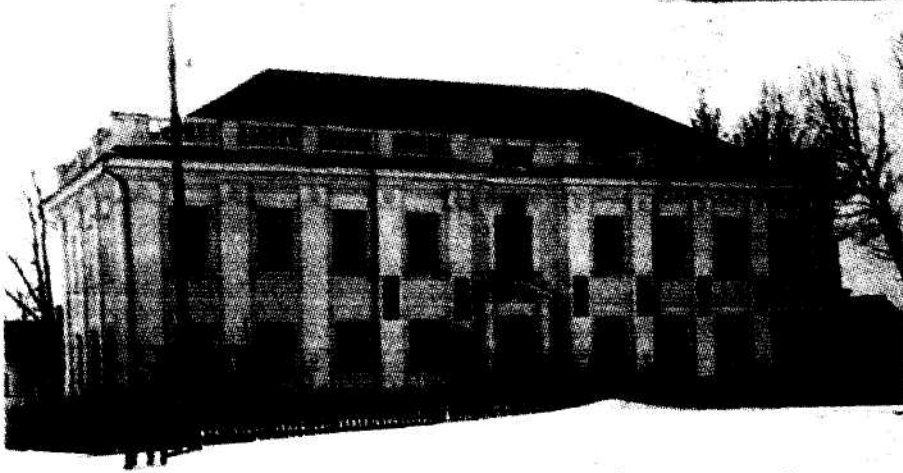

Медицина в Деражному. Як це було

Ось уже багато років жителі Деражного та околиць живуть в очікуванні змін у функціонуванні місцевої лікарні, яка поки що є районною. Останніми місяцями дискусії на цю тему досягли апогею, адже кажуть, що з 1 квітня статус лікарні змінюється, багатьох працівників буде скорочено. Напевно, кожна реформа впроваджується для того, щоб покращити стан галузі та життя людей, яких вона стосується. Чи так буде?

Лікарня в 1960-х р.р.

Результати нинішнього реформування можна буде побачити лише за кілька років. Головне, щоб медичне обслуговування в Деражному після реформи не звелось до того рівня, на якому воно перебувало за часів німецької окупації, польської влади чи царського режиму. Як же було в минулому?

Про це читайте на 6 сторінці

Медицина в Деражному. Як це було

**Станіслав Михайловський,
земський лікар
у Деражному,
згодом міський
лікар Рівного.
Між 1908-1911 рр.**

Певний рівень медичного обслуговування на Волині існував ще за часів царської влади. На весь повіт, що нараховував тоді приблизно 270 тис. населення, у 1900 р. було трохи більше десятка медичних закладів: 1) Рівненська міська лікарня Волинського приказу громадського піклування;

- 2) Рівненська єврейська лікарня;
- 3) Степанська лікарня при лісопильному заводі;
- 4) Житинська лікарня при цукровому заводі;
- 5) Шпанівська лікарня при цукровому заводі;
- 6) Клеванська лікарня при духовному училищі;
- 7) Межиріцька і Дубровицька сільські лікарні;
- 8) Степанський приймальний покій;
- 9) Клеванський приймальний покій;

кованими. Зокрема, до Першої світової війни в сусідньому з Деражним Бичалі фельдшером працював Микола Васильович Теодорович. Після закінчення Волинської духовної семінарії він три роки навчався в Томському медичному університеті, який був змушений покинути через хворобу. У Деражному з 1913 року до початку війни фельдшером працював Лаврентій Якович Серветник, видатний український громадський діяч (посол до сейму, учасник антибільшовицького повстання 1919 року в м. Костопіль, віцебургомістр Костополя та ін.), родом з Клевая. Він чотири роки навчався в Житомирській фельдшерській школі, яку закінчив в 1909 році, служив фельдшером у царській армії. Після Деражного працював у Рівному, Бабині, Клевані, Підлужному, Костополі, Великому Стидині. Ім'ям Лаврентія Серветника у 2013 р. названо одну з вулиць м. Костопіль.

якимсь, та все ж осередком медицини. Утім, як і тепер.

Відомий польсько-український громадський діяч, українофіл Й. Волошинський з гіркою констатує, що на Волині (середина 1920-х рр.) на одного поліцейського припадає 17 кв. км території і приблизно тисяча жителів, а на одного лікаря – 757 кв. км і понад 43 тисячі жителів краю. Костопільський повіт перебував ще не в найгіршому становищі. Один лікар тут обслуговував 42 678 жителів, тоді як у Луцькому повіті – 51 280, Рівненському – 60 852, Любомльському – 73 321. У 1931 р. на все Волинське воєводство (понад 2 млн чол.) нараховувалося лише 1104 ліжка для хворих. Для порівняння: у 1970-80 рр. лікарня в Деражному мала 100 ліжок. У міру того, як розвивалася Польська держава, підвищувалася і якість медичного обслуговування, але воно так і не досягло належного рівня. У цьому можна пересвідчитися, ознайомив-

ник Дмитро Новоселецький). Працювали дві лікарні: (міські із штатом 15 осіб, лікар-керівник В. Ярошинський), епідемічна (8 чол., лікар-керівник Б. Фокін), амбулаторія (9 чол., лікар-керівник З. Янцелевич, лікар О. Фесік) та аптека.

У Деражному під час війни діяли амбулаторія та аптека. Амбулаторію очолював Онуфрій Бас, там працювала й акушерка О. Ярошинська, всього було 4 працівники. Навесні 1942 р. на території Костопільського району було проведено профілактичне щеплення дітей від віспи. На мою думку, те саме було і в Деражненському районі. У березні 1943 р. українські повстанці вигнали німців з Деражнівщини, німецька влада з Костополя втратила сюди доступ. Невдовзі німці спалили Деражне, і про медичне обслуговування у той час годі говорити. Можливо, якісь послуги надавали повстанські медики, адже відомо, що влітку 1944 року в Деражному енкаведисти заарештували лікаря куреня «Острого» Абрама Якубовича Штрейнера.

Козирем радянської влади була безкоштовна медицина, тому на початку 1946 р. в Деражненському районі вже нараховувалося 4 медичних амбулаторій. За десять післявоєнних років медичне обслуговування в Деражному покращилося. Тут існував районний відділ охорони здоров'я. Його очолювали З. Червко, Є. Тарновська, Р. Трутяк. Станом на квітень 1954 р. галуззю керував І. Покидько. В цей час у Деражному була ра-

**Р. Мартинюк,
акушер-гінеколог,
головний лікар
до 1969 р.**

йович Мартинюк, заслужений лікар Української РСР. Він народився 1922 року в селі Ладиш Остропольського району Хмельницької обл. Після війни був секретарем виконкому у місцевій сільській раді. Закінчивши в 1952р. Станіславський медичний інститут, працював спочатку лікарем, потім головним лікарем Деражненської районної лікарні. Р. Мартинюк помер раптово в розквіті сил, у віці 47 років. «Роман Мусійович завжди був життєрадісним, доброзичливим, людиною великої душевної теплоти. Турбота про поліпшення медичного обслуговування населення складала весь зміст його життя», – писала в некролозі Костопільська районна газета «Червоний промінь». Романа Мусійовича любили і хворі, і колеги. Його ім'ям названо вулицю.

З 1969 р. головним лікарем був Микола Іванович Сенів (1927-1991). До цього він працював хірургом. Про подальшу долю лікарні найкраще може розповісти О. Пустовіт, тепе-

М. Сенів і С. Стетський, 1959 р.

мальний покій;

11) Березнівський приймальний покій;

12) Дубровицька сільська лікарня.

Ще були окремі медики при військових частинах, навчальних закладах тощо. Медичні послуги надавали і приватні лікарі. У 1900 р. в Рівному й повіті їх нараховувалося лише 20 осіб, зокрема, в Деражному практикував Йосип Семенович Грабовський. Ще на весь Рівненський повіт було 7 повивальних бабів, з них чотири - в Рівному. В Деражному такої медичної працівниці не зареєстровано. Вперше про повитуху згадано в документі 1913 р. Це була Єлизавета Іванівна Петропавловська.

Через низький рівень медичного обслуговування високою була смертність населення, яка за царської влади становила 35–38 осіб на 1000 чоловік населення. Із 100 народжених дітей помирало 18–23. Для порівняння: у 2008 р. з 1000 народжених дітей помирало 9, а не дві сотні, як сто років тому.

З часом стан медичного обслуговування покращився, і вже 1908 року в Деражному значиться дільничний лікар. Це був Станіслав Сигізмундович Михайловський. З 1904 р. на Волині починають з'являтися земські медичні заклади. Першою відкрилася земська лікарня в Рівному, згодом - у Городку, Степані, Дубровиці, Березному. У 1911 р. в Деражному вже була земська амбулаторія з двома ліжками. На той час С. Михайловський обійняв посаду міського лікаря м. Рівне, близько року посада в Деражному була вакантною, згодом тут став працювати Еміль Владиславович Ржеєсніовецький. Більша роль, ніж у теперішню чи пізню радянську епоху, відводилася фельдшерам, які, як на мою думку, на той час були досить кваліфі-

Не на належному рівні перебувало медичне обслуговування і в ті часи, коли Волинь належала до Польської держави. Звіт про рух хворих у лікувальних закладах Рівненського повіту за 1923 р. дає змогу ознайомитися із невтішним станом медичної галузі. Тоді в повіті нараховувалося три лікарні, де разом було лише 140 ліжок: повітова лікарня в Тютюковичах на 80 ліжок, районна лікарня в Городку (30) і районна лікарня в Березному (30). Крім того, діяли амбулаторії без стаціонару: в Деражному, Гощі, Межирічах, Корці і Степані. Заклади були платними. Ліків і перев'язувальних матеріалів завжди бракує, сказано у звіті. Документ засвідчує, що за ліки, видані в амбулаторії, потрібно було заплатити 300–600 марок, а за перев'язку - від 500 до 1000 марок. Тепер важко визначити, наскільки великою була ця сума, тому що на той час польська економіка перебувала в стані гіперінфляції: у червні 1923 р. один американський долар коштував 104 тис. марок, а вже в грудні - 6 млн 375 тис.

Наприкінці 1920-х рр. у всьому Волинському воеводстві на раховувалося лише 40 лікарів (окрім приватних, що зосереджувалися переважно в містах). У Костопільському повіті, до якого з 1925 р. стала належати Дераженська гміна, було лише 3 лікарі і 8 амбулаторій. Дераженська амбулаторія була двоповерховою спорудою, що знаходилася на центральній вулиці, за будинком, де в радянські часи розміщувалося радіотелеательє. Там було кілька ліжок. Приймав стоматолог - жінка на прізвище Гутес. Працювали в Деражному і дві акушерки: Гелена Дутова і Марія Зенява, одна акушерка - в Злазному. Як бачимо, Деражне, як містечко, було хоч

шиє із протоколом засідання Костопільської повітової ради за 1935 р. Радний (депутат) Дмитро Нивинський у своєму виступі 25 липня зазначив, що медична допомога на терені Дераженської гміни організована неналежно. Лікарка Анна Циринська часто відмовляється лікувати хворого. «Нещодавно стався випадок, що через відсутність лікарської допомоги під час пологів померла жінка». Напевно, такий випадок був не зовсім типовий, тому що голова зборів, повітовий староста Станіслав Ковалевський попросив Д. Нивинського написати з цього приводу офіційну заяву, щоб можна було розпочати слідство.

У Деражному старожили пам'ятають фельдшера Онуфрія Савовича Баса. У газеті «Заповіт Ілліча» за 1963 р. колгоспниця Є. Чирук з с. Постійного, втішаючись безплатною радянською медициною, нарікала на лікарське обслуговування за часів Польщі (стаття називається «І жити хочеться»): «Я звернулася за допомогою до зубного лікаря Баса в Деражному. За те, що він вирвав зуб, мусила заплатити на ті часи немалі гроші - 2 злотих». Про освіту О. Баса не знаємо. Відомо, що народився у 1878 р., а в 1898 здобув право на медичну практику.

Під час Другої світової війни медична допомога також надавалася. У 1941-42 рр. на Рівненщині діяло 22 лікарні, 22 амбулаторії, 26 аптек, 10 бактеріологічних та хімічних лабораторій. У Рівному функціонували 4 міські лікарні, міська поліклініка, бактеріологічна лабораторія, 4 аптеки, аптечна база, міська амбулаторія. У кожному з 8 районів Костопільської округи теж діяли медичні заклади, у Костополі був відділ охорони здоров'я у складі трьох осіб (керів-

ниця лікарня на 50 ліжок, санітарна, санепідемстанція. В районі діяло 12 медичних пунктів, два колгоспні пологові будинки і одна дільнична лікарня на 10 ліжок у Великому Стидині. Дераженська районна лікарня не мала відповідних умов. Газета писала, що «будинки старий, кімнати дуже малі, вони зовсім не пристосовані для лікувальних цілей». Йдеться про будинок, в якому тепер розташована музична школа. Наприкінці 1950-х рр. у центрі містечка будувалася нова адміністративна споруда. Там мали розміститися райком комуністичної партії та райвиконком. У січні 1959 року район розформували. Виявилось незайнятим нове добротне приміщення, яке й віддали для лікарні. У Клеванській газеті «Заповіт Ілліча» від 7 листопада 1959 р. йшлося про те, що в с. Деражно відкрито лікарню на 75 ліжок з усіма необхідними відділами та кабінетами. Під поліклініку відвели приміщення райвиконкому.

Після розформування району лікарня в Деражному втратила статус районної, перетворившись на Дераженську дільничну лікарню Клеванського (а з 1962 р. - Рівненського) району. Коли в 1965 р. було повторно утворено Костопільський район, то Дераженська лікарня набула статусу т. зв. номерної, тобто районної № 2. У 1967 р. в Дераженській районній лікарні працювало 16 лікарів та 47 медичних працівників із середньою спеціальною освітою. На той час заклад мав терапевтичне, хірургічне, психоневрологічне, дитяче, пологове відділення, а також поліклініку. Після війни головним лікарем був Захар Степанович Черевко, родом із Сумської області, згодом - Іван Васильович Неїжпапа, уродженець Вінниччини. Після нього лікарню очолював Роман Мусі-

рішний голова місцевої територіальної громади, а раніше багаторічний керівник цього медичного закладу.

Свідомо не згадую майже нікого з дераженських лікарів, аби не покривдити інших, оминувши добрим словом. Зазначу, однак, що лікарня в Деражному була справді районною, тут лікувалися люди з усієї Костопільщини і навіть із сусідніх сіл Волинської області. Чимаало лікарів, що тепер працюють у районних, обласних медичних закладах, за межами області починали свій трудовий шлях, пройшли першу професійну школу саме в Деражному. Тут завжди було в кого повчитися, приміром, М. Сенів ще в 1962 р. провів свою тисячну хірургічну операцію. Чимаало лікарів закінчили навчальні заклади з відзнакою. Вони дописували до наукових журналів, виступали з лекціями для населення і навіть видавали брошури на медичну тему.

На жаль, Дераженська лікарня маловідома широкому загальному області. Досить сказати, що добротне 500-сторінкове видання «Медицина Рівненщини» (2004 р.) не згадує Деражне жодним словом, у той час, коли є інформація про набігавою скромніші заклади. Приміром, цілий розділ присвячено Мирогощанській лікарській амбулаторії Дубенського району. Може, про Дераженську лікарню влада не любить згадувати тому, що постійно виношує намір її закрити. Треба сподіватися, що після реформи медицина в Деражному не зійде на рівень столітньої давності, а славна колись лікарня залишиться хоч у якомусь вигляді. А Деражне, яке з 1605 року аж до «других совєтів» офіційно мало статус міста, ніколи не перетвориться на звичайне село.

Володимир ШАВАРОВСЬКИЙ